

Öring

Salmo trutta

Bild: Wilhelm von Wright

UTBREDNINGSOMRÅDE

Öring finns över hela landet, från kusten till fjället, och uppträder i kustvatten från Haparanda till Strömstad.

LEK

Öring leker i många typer av rinnande vatten. Leken sker på hösten. Den befruktade rommen läggs i lekropor på strömsatta sträckor av vattendrag. På våren kläcks rommen.

VANDRINGAR

Det tar 1-5 år innan öringungarna är stora nog (10-25 cm) för att vandra till hav eller insjö. De stannar ½ till 3 år i havet eller sjön innan de vandrar tillbaka för lek. Småvuxna havsöringbestånd brukar vandra som mest 200 km, medan långvandrare från de sydligare åarna vandrar betydligt längre (>1 000 km).

ÅLDER VID KÖNSMOGNAD

Öring blir lekmogen vid en ålder av 2-5 år. Havsöringen är vanligen minst 60 cm vid sin första lek i Östersjöns vattendrag och 35-50 cm på Västkusten.

MAXIMAL ÅLDER OCH STORLEK

18 år har uppmätts, men en mer ordinär maximal ålder rör sig runt 7-10 år. Den väger som mest 15 kg.

BIOLOGI

Alla öringar föds i rinnande vatten och medan vissa tillbringar hela sitt liv i vattendraget vandrar andra i väg till sjöar eller hav för att växa sig stora. De som vandrar iväg kallas smolt under utvandringen. Lyckas de växa sig stora och återvända för lek har de en fördel av att vara stora och dominanta. De lyckas därför ofta bäst med fortplantningen och på så sätt bevaras egenskapen att vandra långt. Öringarna kallas ofta för bäcköring, insjööring eller havsöring – alla är dock samma art. Ungarna äter främst insekter och annat som driver med vattenströmmen. I havet övergår den till fiskdiet, främst bestående av sill/strömring och skarpsill. Den storvuxna insjööringen lever främst av siklöja, spigg och nors, medan småvuxna bestånd i mindre sjöar och i vattendrag lever av insekter och olika bottendjur.

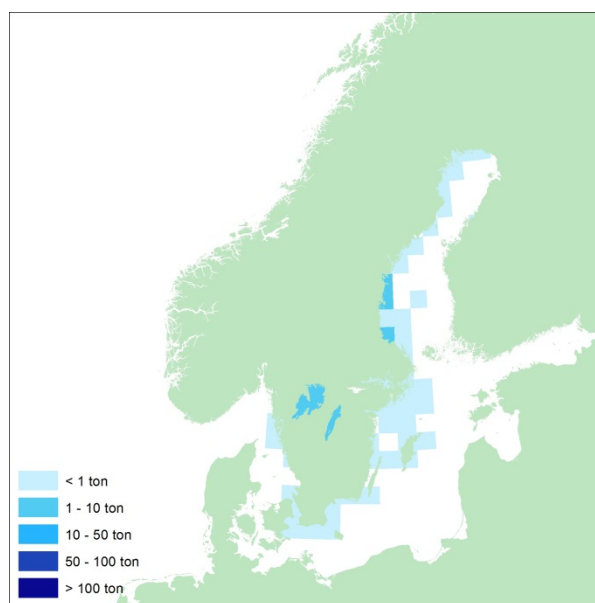
Öring

Vänern och Vättern

Yrkes- och fritidsfiske

I Vänern baseras fisket på utplanterad odlad fisk (på vilka fettfenan klippts av), då det råder fångstförbud för naturproducerad öring. De senare känns igen på att de har fettfenan kvar. Precis som i havet så dominerar fritidsfisket fangsten, speciellt genom trollingfisket, men de exakta fangstmängderna är inte kända. Årsfangsten av öring i yrkesfisket i Vänern anges för år 2014 till cirka 4,5 ton. Fangstnivåerna i yrkesfisket på 2–4,5 ton åren 2010–2014 är de lägsta noterade på många år. Orsaken torde delvis vara att fisket inriktats mer på gös. Fritidsfiskets fangster är inte kända. En skattning från Havs- och vattenmyndigheten och Statistiska centralbyrån (SCB) anger för år 2013 att fritidsfisket i Vänern, Vättern och Mälaren fangade 57 ton öring.

Öringfisket i Vättern baseras helt på vildproducerad fisk, inga utsättningar sker av odlad öring. I Vättern har yrkesfiskets fangst av öring under 2000-talet varit i medeltal 3,5 ton.

Svenska yrkesfiskares huvudsakliga landningar i ton per Ices-ruta eller sjö av öring 2014. En Ices-ruta är cirka 56 km*56 km stor.

År 2014 inrapporterades 4,2 ton landad öring. Tidigare har yrkesfiskets fångster varit högre, men har nu minskat på grund av en mindre fiskeinsats. Av den enkät som länsstyrelserna runt sjön lät genomföra framgår att fritidsfisket år 2000 kan ha fångat cirka 4 ton och att yrkesfisket samma år fångade 5,6 ton. Fritidsfisket stod alltså för drygt 42 procent av uttaget. År 2003 skattades fritidsfiskets andel till 51 procent. Den senaste enkätundersökningen från 2010, utförd av Länsstyrelserna i kringliggande län, visade att fritidsfiskets fångster av öring ökat ytterligare, till cirka 14,2 ton varav 13 ton i sportfisket och 1,2 ton i husbehovsfiske med nät. Fritidsfisket stod således för minst 80 procent av den totala fångsten i Vättern det året.

Miljöanalys och forskning

Uppföljningen av beståndsstatusen sker dels genom omfattande elfisken i tillrinnande åar och älvar, dels genom övervakningen av fiskbestånden genom löpande provfisken och ekolodning i regi av Vattenvårdsförbunden, länsstyrelserna, kommuner och Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). Forskningsprojekt pågår i Vättern för att utreda effekten av de stora centrala fredningsområdena i sjön på främst röding och sik, samt för att komma fram till förvaltningsmodeller där de fiskande kan inorporeras i beslutsprocessen. I Gullspångsälven har Mariestads kommun och länsstyrelsen i Västra Götaland i samarbete med vattenkraftföretaget Fortum arbetat flera år med restaureringsåtgärder.

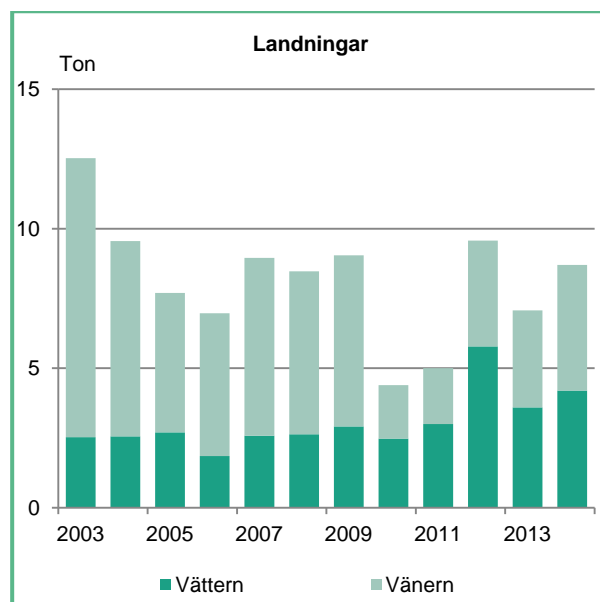
Beståndsstatus

Sammanfattningsvis är beståndsstatusen svag hos alla öringbestånd i Väneren. Situationen är betydligt bättre i Vättern där öringbestånden successivt ökat. I tillrinnande vattendrag till båda sjöarna fortsätter biotopvårdsåtgärder att utföras. I många av Vätternbäckarna och i Klarälvens biflöden är också fortsatta kalkningsåtgärder nödvändiga för att upprätthålla produktionen av öring.

I Gullspångsälven, som mynnar i Väneren, är öringtätheterna låga. Tätheterna har dock ökat betydligt från utgångsläget 1990 med mycket låga tätheter till dagens cirka 34 ungar per 100 kvadratmeter. I Klarälven dominerar laxungar i huvudfåran, medan örningen företrädesvis leker i bivattendragen och i de nya sidofåror som åter öppnats och restaurerats. Öringbeståndet i Tidan är svagt, men ett omfattande fiskevårdsarbete pågår och beståndet torde öka på sikt. Här har

dock inga under sökningargjorts efter 2008 så den senaste utvecklingen är inte känd.

Alla till Vättern rinnande vattendrag är små och har varit utsatta för olika typer av mänsklig påverkan. Genom omfattande biotopvårdsåtgärder, kalkning, rivande av vandringshinder, ökat minimimått och byggande av fiskvägar har emellertid öringproduktionen förbättrats i avsevärd grad i dessa bäckar. Under perioden 1984–1990 var den genomsnittliga tätheten av öringungar av alla åldersstadier 65 individer per hundra kvadratmeter, medan den under de senaste tio åren har varit omkring 89 individer per hundra kvadratmeter – en ökning med 37 procent. Samtidigt har arealen som producerar öring ökat betydligt tack vare de fiskevårdsåtgärder som genomförts. Detta syns också vid de provfisken som SLU genomför i sjön där fångsten av öring per nät har ökat signifikant.

Fångster från yrkesfiske av insjööring i Väneren och Vättern.

Biologiskt råd

SLU Aqua

Fisket på de naturproducerande stammarna i Väneren bör minska.

Fisket i Vättern kan vara oförändrat.

Årlig fångststatistik bör insamlas från fritidsfisket i samtliga stora sjöar.

Förvaltning

Omfattande förändringar av fiskereglerna har skett i Vättern under 2000-talet för att minska riktat fiske efter röding, vilket även påverkar fisket efter öring.

Redskapsbestämmelser

Nätfiske får ske på allmänt vatten med maximalt 100 meter nät i de fyra största sjöarna och 180 meter i Storsjön i Jämtland. Dispens kan ges till yrkesmässigt fiske. Detaljerade bestämmelser för nätfisket i de stora sjöarna gäller, både med avseende på säsong, djup och maskstorlek.

Fredningstid

I Gullspångsälven är öringen fredad under hela året, i Klarälven den 20 maj till 15 oktober, i övriga vattendrag som står i förbindelse med Vätern, Vättern och Mälaren från 15 september till 31 december och i vattendrag som står i förbindelse med Storsjön i Jämtland från 1 september till 31 oktober.

Minimimått

Minimimått för öring är 60 cm i Vätern med angränsande vattenområden, 50 cm i Vättern/Mälaren, 45 cm i Storsjön i Jämtland, 35 cm i Storsjöns tillflöden Dammån och Kvitselströmmen.

Fredade arter och stammar

Vild lax och öring får inte landas i Vätern.

Fångstbegränsning

Antalet laxfiskar som får landas vid handredskapsfiske är begränsat till tre i Vätern och Vättern.

Fredningsområden

Vätern (Klarälven, Gullspångsälven, Tidan) och Vättern (sju delområden vid ämynningar samt tre centrala fredningsområden i sjön). Se www.svenskafiskeregler.se för mer information.

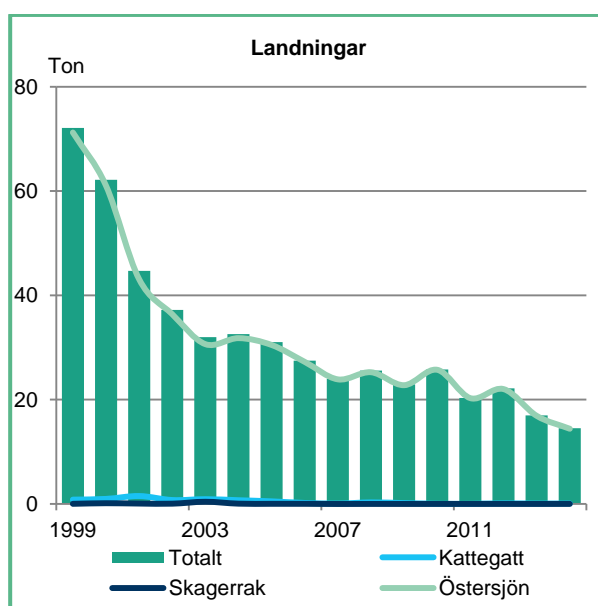
Öring från Härjedalen. Fotograf: David Andersson

Östersjön

Yrkes- och fritidsfiske

Av den svenska fångsten av havsöring i Östersjön svarar det yrkesmässiga fisket bara för en mindre del och fångar i storleksordningen 14–25 ton havsöring årligen.

Fritidsfiskets fångster med nät och spö är inte säkert kända. En skattning från Havs- och vattenmyndigheten och SCB anger för år 2013 att fritidsfisket fångade 836 ton i Östersjön, huvudsakligen i nät. Fritidsfiskets skattas i så fall till 98 procent av den svenska fångsten av havsöring i havet.

Fångster från yrkesfiske av havsöring i Östersjön inklusive Öresund samt Västerhavet (Kattegatt och Skagerrak).

Miljöanalys och forskning

Eftersom säker fångststatistik från fritidsfisket saknas baseras bedömning av beståndstatus på tätheten av ungfisk jämfört med skattad maximal produktionspotential i åar och älvar. Undersökningar genomförs med så kallat elfiske. Dessa ingår inte i något samlat program för övervakning av beståndstatus av havsöring, utan är delar av andra åtgärder som övervakning av laxbestånd, kalkningseffektuppföljning eller övervakning av miljötillståndet. Data från undersökningarna samlas i en central databas hos Sveriges lantbruksuniversitet – Svenskt ElfiskeRegiSter (SERS). I bedömningsunderlaget ingår även lokalens habitat (vattenhastighet, substrat, djup med mera), vattendragets storlek och läge i landet.

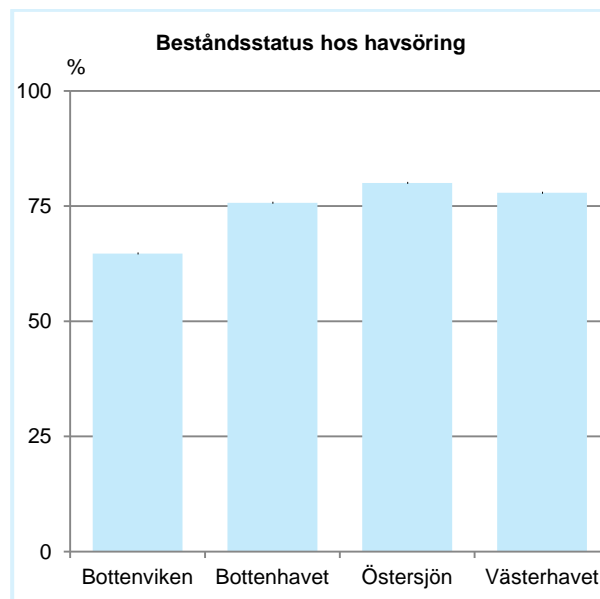
Märkning sker rutinmässigt av ett antal (cirka 10 000 per år) av de odlade öringar som sätts ut. Utvärderingar har visat på skilda vandringsmönster, tillväxt och överlevnad i olika delar av Östersjön. Generellt är dock kunskapen om havsöringens havsliv och fritidsfiskets inverkan på bestånden bristfällig.

Beståndsstatus

Bestånden i norra Bottenviken (Norrbotten) är svaga, vilket troligen är orsakat bland annat av nätfiske på kusten, vandringshinder, flottledrensningar och vattenkraftutnyttjande. Enligt rekommendationer från ett internationellt symposium om havsöring i Östersjön år 2011 bör fisket inte öka i någon del av Östersjön och bifångster av ung öring i nätfisket måste minska (se Lästips). Tätheterna av ungfisk i vattendragen har varit mycket låga, men ökat sakta under 2007–2014. Beståndsstatusen har ökat från runt 60 procent år 2001 till cirka 75 procent år 2014 (där 100 procent är maximal nivå). Även uppvandringen av lekfisk ökar från mycket låga nivåer. De positiva effekterna kan hänföras till reglering av fisket och restaureringsåtgärder. Genomförda regelförändringar måste vara uthålliga eftersom bestånden fortsatt är svaga.

Beståndsstatusen är högre i Bottenhavets norra vattendrag än Bottenvikens vattendrag. Bestånden har kunnat utvecklas positivt, troligen tack vare kalkning och biotopvårdsåtgärder. I södra delen av Bottenhavet är beståndsstatusen sämre, men omfattande restaureringsåtgärder börjar ge effekt. Hinder för återhämtning av många bestånd är vattenkraftutbyggnaden och fiskeregler som gäller just denna del av Östersjön med ett minimimått på 40 cm – långt under längden hos en könsmogen öring.

Egentliga Östersjöns öringar har relativt bra beståndsstatus. Södra Ostkustens bestånd varierar betydligt i status. Sämst är förhållandena i de flacka jordbruksområdena. Detta orsakas av övergödning, kanalisering, vandringshinder, vattenkraftutnyttjande och extremt låg vattenföring sommartid på grund av ett utdikad landskap. Ett allt varmare klimat, som ger för höga vattentemperaturer (över 22 °C) sommartid, kan också bidra till försämrade förhållanden. I Sydkustens vattendrag är beståndsstatusen generellt av bra, men påverkan finns i vissa vatten på grund av vattenbrist sommartid genom utdikning, vattenuttag och rovfiskar i nyanlagda dammar, samtidigt som jordbruket och förädlingsföretag påverkar vattenkvaliteten i många åar.

Skattad beståndsstatus (procent av maximal status) av mängden havsöringungar på undersökta lokaler i vattendrag åren 2001–2014. En lokal som utifrån sina förutsättningar har en förväntad maximal mängd öringungar har statusen 100 procent. Lokaler som hade färre ungar än förväntat har fått en lägre status, vilket uttrycks som observerad mängd ungar i andel av förväntad mängd. Den förväntade statusen är beräknad så att hänsyn tas till lokalens lämplighet för öring, altitud, vattendragets storlek och läge i landet.

Biologiskt råd

SLU Aqua

Generellt bör fisketrycket inte öka.

Minimimåttet för havsöring i havet måste höjas till 50 cm i Bottenhavet.

Det är mycket viktigt att få till stånd en samlad fångststatistik från fritidsfisket då detta dominerar fisket.

Förvaltning

I Bottenviken höjdes minimimåttet för havsöring under år 2006, från 40 till 50 cm, och nätfiske förbjöds i vattenområden grundare än tre meter under viss del av året.

Redskapsbestämmelser

Fiske med drivgarn är förbjudet inom hela Östersjön. Fiske efter lax och öring med drivlinor, förankrade linor och förankrade flytnät är förbjudet inom kustvattenområdet i Bottenhavet

och Bottenviken. Nätfisket är begränsat vår och höst i Bottenviken på vatten grundare än tre meter. Även i Skåne finns begränsningar i nätfisket på grunt vatten.

Minimimått

Generellt gäller 50 cm som minimimått i havet, undantaget Bottenhavet där 40 cm gäller. I sötvatten är minimimåttet lägre, undantaget Bottenvikens älvar där 50 cm gäller.

Fredningstider

Från 1 september, 15 september eller 1 oktober till 31 december beroende på område i Östersjön. Fredningstid saknas i stora delar av Bottenhavet.

Fredningsområden

Finns längs hela Östersjökusten. Se www.svenskafiskeregler.se för mer information.

Öring fångad i fritidsfiske. Fotograf Fredrik Franzén

Havsöring fångad vid Öland. Fotograf: David Andersson

Kattegatt och Skagerrak

Yrkes- och fritidsfiske

Havsöringen på västkusten utgör ingen målart för yrkesfisket (100 kg inrapporterad fångst år 2014). Arten fiskas nästan uteslutande i fritidsfiske med nät och med handredskap längs kusten och i vattendragen. Omfattningen av fritidsfisket med nät och spö i Västerhavet är okänd. En skattning från Havs- och vattenmyndigheten och SCB anger för år 2013 att fritidsfisket fångade 70 ton på västkusten (Kattegatt och Skagerrak), huvudsakligen med handredskap. Fritidsfisket i Västerhavet uppskattas således stå för mer än 99 procent av den totala svenska fångsten i havet. Därtill kommer fritidsfiskets fångster i kustvattendragen. Dessa fångster är små men kan uppgå till några ton.

Miljöanalys och forskning

Liksom för bestånden i Östersjön så sker bedömningen av beståndsstausen baserat på undersökningar av tätheten av ungfisk jämfört med skattad maximal produktionspotential i åar och älvar. Undersökningarna genomförs med så kallat elfiske. Dessa ingår inte i något samlat program för övervakning av beståndsstausen utan är främst en del av kalkningseffektuppföljningen. Data från undersökningarna samlas i en central databas hos SLU – Svenskt ElfiskeRegiSter (SERS). I bedömningsunderlaget ingår även lokalens habitat (vattenhastighet, substrat, djup med mera), vattendragets storlek och läge i landet.

Det sker inga utsättningar av odlad öring på västkusten. Vandringsmönster, tillväxt och överlevnad i olika delar av havet följs istället i ett forskningsprogram "Sea trout at sea" lett av Göteborgs Universitet. Generellt är kunskapen om havsöringens havsliv och fritidsfiskets inverkan på bestånden bristfällig.

Beståndsstatus

God tillgång på lekfisk, produktiva vattendrag, liten predation från rovfiskar och omfattande biotop- och kalkningsåtgärder har medfört att beståndsstatusen är god i flertalet vattendrag, uttryckt som tätheter av uppväxande ungfisk. En viss försämring av beståndsstatusen har skett åren 2009–2014 i Kattegatts vattendrag.

Merparten av öringbeståndens lek- och uppväxtvattendrag har drabbats synnerligen hårt av många typer av mänskliga aktiviteter under lång tid, framför allt rensningar och småskalig vattenkraft. Genom att många vattendrag är små påverkas öringbestånden också av torra och varma somrar, höga vattentemperaturer och av att vissa delar av vattendragen torkar ut – orsakat av en effektiv utdikning av landskapet. Stora insatser har lagts ned på att restaurera vattendrag och stärka öringbestånd där de omfattande kalkningsåtgärderna nog har varit, och är alltjämt, den mest framgångsrika enskilda åtgärden.

Biologiskt råd

SLU Aqua

Fisketrycket kan vara oförändrat.

Nätfisket riktat efter havsöring i havet medför att andra arter blir bifångst, till exempel mulle, lax och plattfisk. Eftersom de grundaste områdena är de mest produktiva och fungerar som fiskars "barnkammare" bör fisketrycket minskas med redskap som medger att oönskade arter och undermålig fisk kan återutsättas oskadd.

Det är mycket viktigt att få till stånd en samlad fångststatistik från fritidsfisket då detta dominerar fisket.

Förvaltning

De fiskevårdsåtgärder som genomförts sedan 1990-talet är en utökning av fredningsområden, en minimimåttshöjning från 40 till 45 cm och en höjning av den minsta tillåtna maskvidden (120 mm sträckt maska) vid fiske i grundområden.

Under 2014 infördes ytterligare begränsningar av fritidsfisket, maximalt två laxfiskar per person och dag. År 2014 förbjöds även allt nätfiske efter lax och havsöring på djupare vatten än tre meter.

Redskapsbestämmelser

Fiske efter lax och öring med drivnät och förankrade flytnät är förbjudet inom kustvattenområdet i Skagerrak och Kattegatt. I Idefjorden och Svinesund gäller speciella regler efter bilateral överenskommelse med Norge.

Minimimått

Minimimåttet är 45 cm i Skagerrak och Kattegatt samt sötvattnen. Det är 40 cm i Svinesund och Idefjorden.

Fredningstid

Fredningstiden gäller 1 oktober – 31 mars. Dock slutar fredningstiden en månad tidigare i södra delen av Kattegatt. Nätfiske i havet får endast ske 1 maj– 30 september och maximalt 180 meter nät får användas i grundområden.

Fredningsområden

Ett flertal längs hela kusten av Skagerrak och Kattegatt. Se www.svenskafiskeregler.se för mer information.

Text och kontakt

Erik Degerman, SLU, Institutionen för akvatiska resurser, Sötvattenslaboratoriet,
erik.degerman@slu.se

Läs mer

Helcom, 2011. Salmon and sea trout populations and rivers in the Baltic Sea – *Helcom assessment of salmon (Salmo salar) and sea trout (Salmo trutta) populations and habitats in rivers flowing to the Baltic Sea*. Baltic Sea Environment Proceedings no. 126A, 79 p.

Pedersen, S., Heinimaa, P. & T. Pakarinen, 2011. *Workshop on Baltic sea trout. 1–13 October 2011*. DTU Aqua report 248, 95 s.

Sportfiskarna, 2012. *Havsöring i Sverige 2012*. Sportfiskarna, 60 s.